

Ο ναός της του Θεού Σοφίας και ο άγιος Συμεών αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Όπως η Κωνσταντινούπολη στολίζεται με το μοναδικό καλλιτέχνημα, πού είναι αφιερωμένο στην ενυπόστατη Σοφία του Θεού, έτσι και η Θεσσαλονίκη έχει τη δική της «Αγία Σοφία». Αποτε-λεί αντιπροσωπευτικό δείγμα των βυζαντινών ναών της πόλεως, αποκαλύπτοντας τη βαθιά θεολογικότητά της. Και πράγματι η Θεσσαλονίκη είναι η πόλη η οποία με σεβασμό διατηρεί τους ναούς της. Κρατά σέ λειτουργία όλες τις εκκλησίες της. Έτσι και ο ναός «της του Θεού Σοφίας», ο όποιος βρίσκεται στο κέντρο της αγοράς της, στέκει αγέρωχος καλώντας με την καμπάνα του τους περαστικούς να ξεκουραστούν ψυχικά μέσα στη γαλήνη του. Αν και είναι μνημείο της βυζαντινής περιόδου και μάλιστα των πρώτων αιώνων και θα υπήρχε περίπτωση να έχει ερημωθεί, η βαθιά πίστη του χριστιανού δεν την αφήνει. Τής δίνει πάντα την άξια και τη μεγαλοπρέπεια πού της αξίζει. Πολύ χαρακτηριστικό είναι το ότι απ' όλους τους καθεδρικούς ναούς πού είναι αφιερωμένοι στη Σοφία του Θεού μόνον ο ναός της Θεσσαλονίκης βρίσκεται σέ λειτουργία.

Ο ναός «της του Θεού Σοφίας» είναι κτίσμα του 7ου-8ου αι. στη θέση παλαιοχριστιανικού ναού προς τιμήν του αγίου αποστόλου και ευαγγελιστού Μάρκου (τέλος του 5ου αρχές του 6ου αι.), όπως έδειξε η πρόσφατη έρευνα και μελέτη για την ιστορία, λατρεία και τέχνη του ιερού ναού της του Θεού Σοφίας (βλ. Χριστιανική Θεσσαλονίκη, Πρακτικά Ι' Διεθνούς Επιστημονικού Συμποσίου, Θεσσαλονίκη 2007). Ο καθεδρικός ναός από αρχιτεκτονικής πλευράς είναι συνδυασμός βασιλικής και σταυροειδούς με τρούλο. Τέσσερις ογκώδεις τετράγωνοι πεσσοί και έξι κίονες από πράσινο μάρμαρο υποβαστάζουν το γυναικωνίτη πάνω στον οποίο υψώνονται όμοιοι πεσσοί και λεπτότεροι κίονες, άριστο συνδυαστικό με συνδυασμό των οποίων δημιουργούνται τέσσερα μεγάλα τόξα, πάνω στα όποια στηρίζεται ο τρούλος. Τα πλάγια κλίτη με τα υπερώα περιβάλλουν στις τρεις πλευρές το κεντρικό σταυροειδές σώμα του ναού σαν περίστωο. Από την αρχαία διακόσμηση του ναού σώζονται ωραία ψηφιδωτά τόσο στην κόγχη του ιερού, πάνω σέ ολόχρυσο έδαφος, όπου δεσπόζει η πλατυτέρα, όσο και στον τρούλο, όπου υπάρχει η Ανάληψη του Χριστού (έργο τέχνης του 9ου αι.). Το ψηφιδωτό αυτό είναι άριστο συνδυαστικό αποτέλεσμα ακραιφνούς πίστεως και ιεραρχημένης τέχνης. Εισερχόμενος ο πιστός στον ιερό ναό και ανυψώνοντας το βλέμμα του αισθάνεται ότι γίνεται ένα με το Θεό του, καθώς τον αντικρίζει στο κέντρο του τρούλου, ενώ συγχρόνως δέχεται την γαλήνια, ειρηνοποιό επίδραση των Αποστόλων πού βρίσκονται γύρω του.

Οι δύο μεγάλοι ναοί της του Θεού Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως και Θεσσαλονίκης

εόρταζαν με λαμπρότητα την ανάμνηση των εγκαινίων, ο μὲν ναός της Πόλεως στις 22 Δεκεμβρίου και ο δε της συμβασιλεύουσας στις 25 Ιανουαρίου. Ανατρέχοντας στο βυζαντινό εορτολόγιο εκεί βρίσκουμε περί τις 25 αναμνήσεις εγκαινίων ιερών ναών. Στην Αγία Γραφή περιγράφονται τα εγκαίνια της σκηνής του μαρτυρίου (Εξοδ. κεφ. 40), του ναού του Σολομώντος (Γ' Βασ. κεφ. 8) και του Ζοροβάβελ (Έσδρ. 6,16), τα εγκαίνια του ναού των Ιεροσολύμων επί Ιούδα του Μακκαβαίου (Α' Μακ. 4,52).

Ως προς την ακολουθία των εγκαινίων πρέπει να σημειώσουμε ότι τον 14ο αι. την είχε υπομνηματίσει ο άγιος Νικόλαος ο Καβάσιλας (14 αι.) και τον αμέσως επόμενο αιώνα ο άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης.

Την εποχή του Αγίου Συμεών αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (15ος αι.) ο ναός της του Θεού Σοφίας έγινε το λειτουργικό κέντρο της πόλεώς μας. Ο άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης, γνώστης της λειτουργικής παραδόσεως, εραστής της λειτουργικής ακρίβειας και υπέρμαχος της ορθής τάξεως στην λατρεία, καθιέρωσε στην εποχή του οι ακολουθίες να συνεχίζουν να τελούνται στην αγία Σοφία σύμφωνα με το ενοριακό (ασματικό) τυπικό με την σαφή διάκρισή του από το αντίστοιχο μοναχικό τυπικό. Θεωρείται ο τελευταίος των βυζαντινών υπομνηματιστών. Κοιμήθηκε ειρηνικά λίγο πριν πέσει η Θεσσαλονίκη στα χέρια των Τούρκων. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας ο ναός μετατράπηκε σε τζαμί. Μετά την απελευθέρωση της πόλεώς μας από τον Τουρκικό ζυγό δόθηκε πάλι στη λατρεία. Στο σεισμό του 1978 υπέστη υπολογίσιμες ζημιές. Κατά την διάρκεια των εργασιών αποκατάστασης ανακαλύφθηκαν οι τάφοι, οι όποιοι ανήκουν σε επισκόπους της Θεσσαλονίκης. Βρέθηκαν πίσω από τον αρχιερατικό θρόνο. Ανάμεσα σ' αυτούς και τα λείψανα του Αγίου Βασιλείου του Ομολογητή, αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (9ος αι.) και του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά, επίσης αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (14ος αι.). Οι εργασίες, πού πραγματοποιήθηκαν μετά τον σεισμό, ολοκληρώθηκαν στις μέρες μας και ο ιερός ναός αποτελεί κόσμημα για την πόλη και για την αποστολική Μητρόπολή μας.

Σήμερα ο καθεδρικός ναός της του Θεού Σοφίας Θεσσαλονίκης πανηγυρίζει την Κυριακή της Πεντηκοστής, όπως καθιερώθηκε από τον μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κυρό Γεννάδιο τον προηγούμενο αιώνα. Πρέπει να σημειώσουμε βέβαια, ότι καθ' όλη τη διάρκεια του Βυζαντίου πανηγύριζε της Μεσοπεντηκοστής (μιας μεγάλης δεσποτικής εορτής, άγνωστης όμως για τους περισσότερους χριστιανούς), όπως μάς πληροφορεί ο Κωνσταντίνος Ζ' ο Πορφυρογέννητος, υιός του Λέοντος ΣΤ' του Σοφού, στην Έκθεση "Βασιλείου Τάξεως" στο κεφ. 26.

Πηγή: Διμηνιαίο Δελτίο Ενημερώσεως και Πνευματικής Οικοδομής Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης «Ευλογία», τεύχος 74ον, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2016, Θεσσαλονίκη.